

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-12>

SOME ASPECTS OF INFLUENCE OF NORMS OF JUDGE ETHICS ON JUDICIAL DISCRETION OF ECONOMIC COURT

ДЕЯКИ ПИТАННЯ ВПЛИВУ НОРМ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ НА РОЗСУД ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Uzhakin I. A.

*Postgraduate Student
Academician F. H. Burchak Scientific
Research Institute of Private Law and
Entrepreneurship of National Academy
of Law Sciences of Ukraine,
Head of Legal Department
of "Osychky" LLC
Kyiv, Ukraine*

Ужакін Ю. А.

*аспірант
Науково-дослідний інститут
приватного
права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук
України,
начальник юридичного відділу
СТОВ «Осички»
м. Київ, Україна*

Питання взаємодії норм суддівської етики та діяльності суддів є досить широким. Метою цієї доповіді є спроба висвітлення окремих питань проблематики впливу правил суддівської етики на дискреційну діяльність господарського суду.

Є підстави вважати, що загальні правила суддівської етики набувають особливого змісту в результаті їх конкретизації та застосування в умовах діяльності господарського суду у сучасних історичних обставинах.

Правовий статус норм суддівської етики безпосередньо врегульовано чинним законодавством. Пункт 2 ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що суддя зобов'язаний дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів.

Частина 1 ст. 58 Закону передбачає, що питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України. На сьогодні є чинним Кодекс суддівської етики, затверджений рішенням V з'їзду суддів України від 24 жовтня 2002 року (у редакції, затвердженій

XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року) [2]. Далі за текстом – Кодекс суддівської етики.

М. Вільгушинський зазначає, що норми суддівської етики, розроблені й затверджені органами суддівського співтовариства, виступають важливим орієнтиром для професійної та позаслужбової поведінки представників цієї сфери. Водночас для судді, який не дотримується етичних засад діяльності, повинні наставати негативні наслідки у вигляді дисциплінарної відповідальності [4, с. 126].

Вимога дотримання суддями правил суддівської етики охоплює судову діяльність в цілому та особисте життя судді. Тим не менше, дотримання вимог суддівської етики суддями під час вирішення правових питань із використанням судового розсуду є особливо важливим. Такий висновок впливає із самої сутності поняття судового розсуду, особливої ролі судді у процесі дискреційного правозастосування.

М. Б. Рісний запропонував наступну дефініцію розсуду у правозастосуванні: «Отже, правозастосувальний розсуд – це передбачене юридичними нормами повноваження правозастосувального суб'єкта обирати один з декількох дозволених ними варіантів рішення щодо встановлення застосовуваної норми, з'ясування (тлумачення) її змісту або визначення міри конкретизації суб'єктивних юридичних прав і обов'язків...» [7, с. 33].

П. В. Куфтирєв вважає, що суддівський (судовий) розсуд (дискреція) – це вихідний принцип здійснення правосуддя, який полягає у гарантуванні суб'єктові правозастосування (судді) правоможностей щодо обрання найбільш оптимального варіанта вирішення правового питання, відповідно до нормативно визначених меж, вихідних засад та цілей права, конкретних обставин справи [6, с. 47].

Особливо на суб'єктивному елементі під час здійснення повноваження судового розсуду наголошує Н. А. Гураленко: «Отже, суддівський розсуд – це творча, інтелектуальна вольова діяльність судді, у процесі якої остаточно формується його моральна позиція й здійснюється пошук оптимального рішення щодо конкретної юридичної справи. Вирішальне значення у такому процесі відіграють індивідуальні характеристики неповторності «духу» судді» [5, с. 302].

Всі наведені дефініції об'єднує підкреслення науковцями простору для свободи вибору суддею (іншим органом правозастосування) варіанту вирішення правового питання. Можна сказати, що під час здійснення судового розсуду влада суду досягає свого максимального обсягу.

Зрозуміло, що свобода вибору судді не може бути необмеженою.

Суддя Верховного суду США, видатний американський правник Б. Кардозо яскраво висловив ідею обмеженості дискреції: «Тисяча обмежень – продукт частково статуту, частково прецеденту, частково невизначеної традиції чи безсмертної техніки – оточують та пов'язують нас, навіть коли ми думаємо про себе, що займаємо позицію вільно та на просторі. Незбагненна сила професійної думки тисне на нас, як атмосфера, хоча ми й не відчуваємо її ваги» [3, с. 31].

Висловлювання Б. Кардозо підкреслює, серед іншого, важливий аспект проблематики: обмеження судового розсуду не зводиться виключно до правових норм. До цього варто додати те, що термін «обмеження судового розсуду» слід розуміти достатньо широко. Обмеження розсуду не зводиться до очевидних випадків, подібних ч. 1 ст. 135 ГПК України, згідно якої суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу у сумі від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Визначення будь-яких умов чи вимог до дискреційного вирішення правового питання та результатів дискреційного провозастосування є обмеженням свободи вибору суду.

Вирішення судом правового питання в умовах багатоваріантності такого вирішення потребує наявності у складу суду відповідних знань, досвіду та навичок. В «Основних принципах незалежності судових органів», схвалених резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р. № 40/31 та від 13.12.1985 р. № 40/146, закріплено: «Особи, які обрані на посаду судді, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права» (п. 10) [1].

В контексті розсуду господарського суду хотілося б звернути увагу на ст. 7 Кодексу суддівської етики. Відповідно цього правила суддя повинен старанно й неупереджено виконувати покладені на нього обов'язки та вживати заходів для поглиблення своїх знань та вдосконалення практичних навичок.

Виконання обов'язку поглиблення знань та вдосконалення практичних навичок відкриває можливість кваліфікованого та якісного дискреційного провозастосування.

Тлумачення та дискреційне застосування норм права із урахуванням специфіки господарської діяльності та пануючих у сфері господарювання переконань, панівних підходів підприємців до тих чи інших проблем потребує обізнаності суддів господарського суду із особливостями господарювання. Істотним є врахування науково-

технічних досягнень, загальної політичної ситуації, впливу на умови господарювання триваючої агресії проти України.

Все це робить необхідним опануваннями суддями господарського суду знань, що є специфічними для економічної сфери, знань, що стосуються практик господарювання, критеріїв чесної поведінки, типових форм правопорушень чи зловживання правом в сфері господарської діяльності.

Ці компетенції та знання судді господарського суду є передумовою належного виконання ним своїх обов'язків, зокрема, застосування норм права із використанням судового розсуду. Таким чином, виконання суддями вимог Кодексу суддівської етики є передумовою належного використання повноваження судового розсуду.

Література:

1. Основні принципи незалежності судових органів», схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р. № 40/31 та від 13.12.1985 р. № 40/146. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text

2. Кодекс професійної етики судді від 22.02.2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0004415-02#Text>

3. Барак А. Судейское усмотрение / пер. с англ. М. : НОРМА, 1999. 376 с.

4. Вільгушинський М. Правове регулювання суддівської етики: стан та перспективи розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2014. Вип. 1. С. 125–128. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2014_1_32

5. Гураленко Н. А. Свобода вибору як атрибутивна ознака суддівського розсуду. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 292–304.

6. Куфтирев П. В. Суддівський розсуд у теорії права. К., 2018. 231 с.

7. Рісний М. Б. Правозастосувальний розсуд у юридичній практиці (загальнотеоретичне дослідження). Львів : Край, 2007. – 192 с.